Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гаранa

Бүгэдэ арадай газетэ

1993 ЯНВАРЬ 20
Үбэлэй дунда hарын 23
СРЕДА
Гараган 4
№ 11 (18625)
газетын сэн:
захилай—50 мүн.,
Хэлсээтэ сэн

Хурьга абалга—харюусалгатай хаhа

МАНАЙ ХОНИШОД НАЙДАМТАЙ ЗОН

Хүн бүхэн өөhэдынгөө газар нютагые зон нүхэдөө хөзөөдэшье маттаха дуратай байдаг ааб даа. Энэ эндэ гайхашье юумэн үгы. Түрэhэн гараhан нютагаа, газар дайдаяа, зэргэлжэ hуyhан, сугтаа хүдэлжэ байhан зоноо арбан хургандаал адли мэдэнэ ха юмши.

Манай Ехэ-Куналейн таряаша, малша зон—нэмэжэгүүд хэр үгhаа хүдэлмэришэ бүхэриг, юумэ хөөл hаа бата бөхеэр бүтөөдэг гэжэ үнишэй хэлсүүлдэг юм. Бүхы хүнүүдий тиимэ бэшэ ааб даа. Ой модон утатай богонитой, улад зон hайтай муутай байдаг гэлсэдэг.

Мүнөө энэ хүшэр бэрхэтэй сагташье манай таряашадай hажахыннуудай нэгэдэлнүүд шадамар бэрхэ түрүүлэгшэ Михаил Васильевич Михалев болон бусад хүтөлбэрилэгшэд, зөргэжэлтэйнгээ ударидалгаа доро яhалал тэсэмгэйгээр түрүү ехэ мэдэн hагдангүй, hажахыгаа доройтуулаагүй hуудалжа байна.

Жэшээлхэдэ, үбhэ тэжээл хутамаг, хүнүй үбэл болоhонь гээд, аймагай бусад ажахыуд недондо намартаа дуyhа малаа олоор үүсэлжэ, хөрэй, хониной, гахайн мяха hайсахан лэ Улаан-Удын огоод базаар руу эөгөөс. Түнөө зарим ажахынуудта онсойхо хонин үгы болонгүй гэлсэгшэ. Тоод малай тоо хорлойе түргэн хороохо, огтолон үгы болгохоодо бөлөн б даа. Харин саашадаа, тэ нине дахин үсхэбэрилхэ, үнөөмүүлхэ гэзэмнай гайhанагдана. Юуб гэхэдэ, нөдондо ган гасуур боложо, хүндэхэн уларилтай жилдэ шадал зэргээрээ үбhэ, зелёнко яhала хуряажа абаа hэмди. Хонидоошье нлангаяа намарынь hайнаар адуулжа, хүсэ шадал гүйсэд абхуулаа бэлэйбди. Хонид, хурьгалайнгаа хашаае баhал намартаа өөhэдоо дулаалаа, шабаа, шэглөэ, энэ тэрэ юумыень hайса зонабарилаабди. Түлеэ залhанhаа эхилээд, добдихэр хөхэ hолоомо, хонидто эдюулхэ нарhанай шэлбүүhэн хүрэтэр хуу бэлдээбди.

Юрөдөөл, хурьгадай түлөг адхаржа эхилхэдэ дээрээ ортожо мэгдэхээр бэшэбди даа. Мүнөө январиин тэн багаар эхэ хонидний түрэжэ захалба. Түрүүшын дүшөөд хурьгадтай болонхойбди. Нигээдлэ тэдэмнай улам олоороо гаража эхилхэнь ааб даа.

Эдэ үдэрнүүдтэ hүнинь садатараа унтаха саг hалаба. Үдэр hүнигүй хонидойгоо хашаа соо эөлжээгээр байха баатай болоноби. Хонидой түлөг хурьгалжа байхада минутаньe саашаа ошохо аргагүй байна ха юм. Гансал hанаа зобоохо юумэн гэхэдэ, зайн гал ходо унтаржа мэгдэхээнэ. Ядахадаа керосинай лаампа носоохошье саг болоно.

Эдихэ, ууха юумэнэй талаар даб дээрэ барагаа. Хилээмэ, талхан бии. Ажахымнай али аргыень оложо, сай саахар, багa зэргэ тоhо, лапшаа макарон, шинэ, мылэ гэхэ мэтэ асаржа үгэнэ.

Хониподой, юрдөө гансашье тодэнэй бэшэ, хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөhэн ахир багa гүб даа. Бүхы юумэн үнэтэй. Тоод хайшан гэхэбши, нимэ хүшэр хүндэ тоод, ажалаа хаяжархихагүй.

Үнэр бандалые ойлгожо, тэсэмгэйгээр бөөе hуда табигүй хүдэлөөгүйдэ аргагүй болоно.

Ф. ВАСИЛЬЕВ.
Тарбагатайн аймагай таряашадай ажахынуудай Ленинэй нэрэмжэтэ нэгэдэлэй ахалагша хониншон.

СЕМИНАР—ЗҮБЛӨӨН

Буряад Республикын Верховно Соведэй Гүрэнэй байгуулалтын ба олондо мэдээсэл тараалгын комитедэй, мүн хидхэлэй таhагай үүсхэлөөр республикын арадай депутадуулай районно, родской Соведүүдэй түрүүлэгшэнэрэй, түрүүлэгшын орлогшоноровой семинар-блөөн hаяхан үнэргэгдэбэ.

Семинар зүблөөн дээрэ гол түлөө Буряад Республикын бюджедэй бүрилгэ тухай асуудал зүбшөөн хэлсэгдээ.

Республикын финансын министр А. Дырхеев «Буряад Республикын 1993 оной бюджедэй бүридэл тухай» илдхэл хэhэн байна. Семинарта хэлдагшад элидхэлшэдэ олон тоото асуудалнуудые табижа, дүүрэн харюусудые абаба.

Республикын Финансын министерствын бюджетнэ таhагай начальник Е. Н. Сянкова «Нютагай бюджет байгуулха ба гуримууд тухай» хөөрөө.

Удаань Буряад Республикын Верховно Соведэй хиналтын бюджетнэ комиссин түрүүлэгшын орлогшо Г. Ж. Доржиитова «1993 оной нютагай бюджетэй олзо оршын хубине байгуулха ба гуримууд тухай» элидхэл хэбэ.

Республикын районуудай болон городуудта нютагай налогуудые татаха ба гим тухай» элидхэл Буряад Республикын Түрэнэй налог татадаг алба начальникгай орлогшо Г. В. Шлыков хэhэн байна.

Семинар-зүблөөндэ хабаадагшад элидхэлнүүдые шагнаhанай hүүлдэр ажал ябуулгынгаа дүй дүршэл халаг абалсаба. Жэшээлхэдэ, арадай депутадуудай Кабанскын районно Соведэй түрүүлэгшэ Л. Б. Лишхоев нютагай налог hайнаар суглуулхын тула ямар хүдэлмэри ябуулдаг тухай хөөрөө. Тиихэдэ арадай депутадуудай Загарайн районно Соведэй түрүүлэгшэ В. И. Шкарин нютагай бюджедтэ олзо оршые элсүүлхэ талаар ябуулдаг хүдэлмэри тухай, арадай депутадуудай Зэдын районно Соведэй түрүүлэгшэ В. Б. Михайлов нютагай бюджедэй мүнгэ гаргашалгын гүрим тухай, тэрэшэлэн арадай депутадуудай Улаан-Удын городской Соведэй түрүүлэгшэ В. И. Яковлевай «Буряадай ССР-эй нютагай захиргаан тухай» Хуулийн Соведүүдэй бюджедэй болон бусад асуудалнуудаар абтаhан хуулинуудта тааралдалгагүй ушарнууд тухай хэhэн мэдээсэлнүүдые семинарта хабаадагшад шагнаhан байна.

Буряад Республикын Верховно Соведэй таhагые даагша В. Ч. Нимаев, республикын Верховно Соведэй Гүрэнэй байгуулалтын ба олондо мэдээсэл тараалгын комитедэй түрүүлэгшэ Н. П. Быков семинар-зүблөөн дээрэ үгэ хэлэбэ.

Буряад Республикын Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Л. В. Потапов семинар-зүблөөндэ хабаадалсаа.

Манай корр.

ҮБЭЛЭЙ ДУНДА «ҮБhЭНДӨӨ» ОРОБО

Үбэлэй үедэл адлаар Шэнэ-Забайкалийн областийн саб сагаан зонуудта хүшөөлөөр хушагдаhан ба хүсабшалан дээгүүр эдэ hуудтэ гар хажуурнуудаса, тармуурнуудай хаяа абяан замхахала бэлэг. Оной районой «Красная малка». Тарийн совхозэй, мүн Забайкалийн областийн Агинскэй аймагай Дарасунскэй, Могойтойскэй, Улаан-Чикойскэй, Борзинскэй, Газимуро-Заводскэй, Акшинскэй, Нерчинскэй, Шилкинскэй, Могочинскэй, Тунгокоченскэй, Олекминскэй, Каларскэй, Чарскэй, Сретенскэй, Читинскэй, Забайкальскэй, Ононскэй, Агинскэй, Улаан-Чикой

Республикын Верховно Советдэ

ЛИЦЕНЗИНҮҮД БАРЮУЛАГДАБА

Буряад Республикын гарай баялигуудые үйлэдбэрилхэ эрхэ олгохо үнэмшэлгэнүүдые (лицензи) ямар мхинүүдтэ барюулагдаха ухай асуудалые республикын Верховно Советдэй комитедэй ээлжээтэ зүблөөн дээрэ шийдхэгдэбэ.

Ингэжэ Муйскын районой Людмилинскын, Кедровкын, Тулишмагай, Безымянка гой алтатай шорой үйлэдбэрилхэ үнэмшэлгэ «Каралон» эжэ старательска артельдэ Баунтын районой Салбулин, Сулхен болон алтанай «Жэбкээнэн», «Извилистый» нөөсэнүүд, «Сосновгеология» 30-дахи ПГО-гой экспедицидэ даалгагдаа.

Тиихэдэ Үлэнгын алтатай порой «Агростройсервис» гэжэ барилга-үйлэдбэрийн фирмэдэ,— Мухар-Горхонойхи —Хүрбын партиин Сэлэнгын экспедицидэ, Бага-Мэдэлгэ горхонойхи «АЛПО» гэжэ бага предприятида, Хойго-Байгалай районой Нерунда, Орканикан голнуудай алтатай шорой «Бурятзолото» гэжэ түрэнэй эмхидэ үйлэдбэрилхэ эрхэ олгогдобо. Гадна «Бурятзолото» эмхинэй мэдэлдэ Ахын районой Зүүн, Баруун-Холбоогой болон Муйскын районой Иракиндын алтанай нөөсэнүүд ородог юм. Тус зүблөөн дээрэ Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадта Санагын шулуун нүүрһэнэй, Юнхэрэй ба Холтоһоной вольфрамай нөөсэнүүд даалгагдаба. Нүүрһэнэй нөөсэнүүдые малтаха эрхэтэй үнэмшэлгэнүүдые Галуута нуурай болон Зэдэ-Холбоолжной уурхайнуудые абаа. Саашань тоолоходо, «Цветметинвест» акционернэ бүлгэмдэ Хоринын районой Дабаатын полиметаллическа, Яруунын Озерно колчеданно-полиметаллическа хэбтэшэ нүүд үгтөө.

Тун... геологическа экспедицидэ Хүрбэ гол шадархи ... шулуунай, «Геос» ... Нефедовско флюоритай, «Витимком» эмхидэ Баунын районой Бамбуйска ... ацалтанай нөөсэнүүд хуб... ягдаба.

... Хэжэнгын районой ... Эгэтын ГРП-... нөөсэнүүн флюоридай ... үйлэдбэрилгэ ... СЕЛИВРА, ... но Советдэй хөбөлэлэй тубэй хүтэлбэрилэгшэ.

Хуули ёһото гүрэн байгуулнабди

ЭРХЭНҮҮДЭЭ ЕХЭДҮҮЛГЭ, ЗАСАГ БУЛЯАЛДАЛГА...

ГАНСА хүнэй, партиин зонхилдог хуушанай ёһо гуримда бусаха дуратай зон мүнөө үсөөн хаш. «Бултадаал хуули ёһото гүрэн байгуулха, засаг гурбан һалаагаар асатааб, тэдэнь хоорондоо уялгануудаа, ажалаа хубаахан байха ёһотой» гээд һанамжална. Гэбэшье бодото байдалда эдэ бүгэдэ тад ондоохон. Урдандаа бүхы юумые гансаараа мэдэдэг, шийдхэдэг КПСС-эй обкомдо олохон зон гуйлтатай, мэдүүлгэтэй хандадаг байгаа. Мүнөө энэ заншал үргэлжэлһөөр, харин обкомой орондо Верховно Советдэ зон хандана. Урданай партийна штабай байшанда байрлаһандань хүн зон илгаруулнагүй гээшэ гээбы? Ерэһэн зарим зондо «танай асуудалые республикын Верховно Совет шийдхэжэ шадахагүй, республикын Министрнүүдэй Советдэ гү, али Арбитражна сүүдтэ, үгыйбэ һаа нютагайнгаа Советдэ хандагты, тэдэнэй уялга юм» гээд ойлгуулхадаш. олохон зон дураа гүтаһан хэбэр үзэүлжэ, элдэб нэрэ гаргажа хараараха. «Чиновник, бюрократ таанад өөһэдһоол хашаргай хэрэгүүдые холодуулжа байгаа аабзат. Верховно Совет бүхы юумые мэдэхэ, зонхилхо аргатай бшуу» гэхэ мэтээр.

Һаяшаг Буряадай радиогоор дамжуулга шагнажа байхадам, инвалид, пенсионер зоной ажал хэрэглэдэг тус предприятинй хүдэлмэрилэгшэ үгэ хэлжэ, энэ предприятини олзо оршын налогто хүнгэлэлтэ хэнэгүй гэжэ намайе гэмнээд, «юумэндээ дүжэрһэн бюрократ» гэжэ нэрлэбэл даа. Би тэрээндэ гомдоошье бшэб, гэбэшье арадаар һунгагдаһан депутадуудай абаһан хуулине гүйсэд, эхиһээнь эсэс хүрэтэр дүүргэхэ ёһотой ажалтай хүн ха юмбиб гээд ойлгуулха һанаатайб.

Энэ предприятини коллективэй хандалга, мэдүүлгэ тушаа ба бусадшье мэдүүлгэнүүд тухай тодорхойлон хэлөөбэл, нимэ. Нэгэдэхеэр, Россин Федерацин «Предприяти ба эмхинүүдэй олзо оршын налог тухай» гэһэн Хуулиин 7-дохи статьягай 2-дохи пункт соо инвалид ба пенсионер зондо хүнгэлэлтэ үгэхэ тушаа хэлэгдэнэ. Хэрбээ налогово инспекци хуули эбдэжэ, үлүү татабари хэжэ байна гээд һанамжалаа һаа, Арбитражна сүүдтэ хандаг лэ. Засаг хубаарилга эгээл нимэ удхатай бшуу. Харин предприятини зоной шанар («70 процентһээ үсөөн бэшэнь пенсионер гү, үгы һаа инвалидууд») хуулитай тааралдаагүй һаа, ямар хүнгэлэлтэ тухай хэрэл статьягай 9-дэхи пункт соо «засагай зургаанууд бюджедтэнь шэглүүлэгдэһэн татабарини мүнгэнэй хэм хэмжүүр соо хүнгэлэлтэ хэжэ шадаха» гээд хэлэгдэнэ. Энэ шухала дүрим. Тэрэнине тодорхойлбол, нимэ байна: предприятини налогой түлбэри Улаан-Удын горсоведэй бюджедтэ оршологдоно, тиимэһээ хүнгэлэлтэ үгэхэ, үгы тушаа гансал тэрэ горсовет мэдэхэ болоно. Тиихэдэ тэрэ хэды шэнээн мүнгэнэй хүнгэлэлтэ олгуулнаб, тэрэл дүн хамтын хэм хэмжээн соо гаргашаануудайнгаа статьянуудые, нэрлэсэл, эрдэм һуралсалай, элүүр эмхые сахидаг эмхинүүдые, гэр байрын-коммунальна ажахые гэхэ мэтэ хаһаха баатан болодог юм. «Бюджедэй байгуулалта ба бюджедэй ябаса тухай» гэһэн Россин Федерацин ба Буряад Республикын Хуулинуудтан зохилдуулан, республикын Верховно Совет нютагай бюджедэй оршологдын хубине хубилгаха, хороохо эрхэгүй. Эндэ хуули зохёогшод бюджет байгуулга, хороолгодо нютагай Соведүүдтэ ехэ эрхэ түлөөлгэгүүдые, үндэр харюусалга олгуулһан гээшэ. Гэбэшье Верховно Совет хүнгэлэлтэ олгуулгада ямаршье хабааагүй гээд хэлэхэнь буруу. Республиканска бюджедтэ оршологдоһон олзо оршын налогой суммын ямар нэгэ хубинн хэм хэмжүүрээр тэрэ хүнгэлэлтэ олгуулжа шадаха.

Гадна «Россин Федерацин налогово системэ тухай» гэһэн Россин Федерацин Хуулин ёһоор налогууд гурбан шатада хубаариглагдынхай: федеральна (РФ), республиканска (БР) ба нютаган. Республикын Верховно Совет федеральна ба нютагай налогуудта хизаарлалта, хүнгэлэлтэ хэжэ шадахагүй, тэдэнь республиканска налогто мүн лэ мэдэлгүй.

Хуули ёһо, хайшаа хандахаяа мэдэхэгүй зон олон даа. Жэшээнь, «Бурятавтотранссервисэй» директор О. М. Малахов республикын Верховно Советдэй Түрүүлэгшэ Л. В. Потаповай нэрэ дээрэ бэшэг бэшэжэ, ... комитедэй үмсөлгэлгын дүрим эбдэһэн тушаа гомдол дэг шуу. Энэ хэмһээ үлүү гараһан ушар бэшэ, эгээл тиимэ байха ёһотой гээд тэндэ тоологдодог. Юуб гэхэдэ, сүүд гээшэ засагай бэсэ даанги нэгэ һалаа ха юм. Арбитражна сүүд зоной эмхинүүдэй финансово-экономическа арсалдаата асуудалнуудые зүб тээшэнь шийдхэхэ уялгатай. Тиихэдэ манай зон «сүүдтэ хандаха гээшэ эгээл жэгшүүрилтэ хэрэг» гээд тоолодог заншалтай. Энэ заншал тогтонижоһоор үнинэй. Тиимэһээл ажахынуud, коммерческэ байгуулалтануud абаһан уялгануудаа дүүргэнэгүй, партнернуудаа таһа мэхэлжэрхинэ. Сүүдтэ хандахагүй, ямар тэды баадхалгын хэмжээнүүд абтахагүй гээд лаб мэдэнэ, ойлгоно ха юм. Энэ заншалһаа мүнөө арсаха, ондоогоор һанамжалжа, ондоогоор үйлэ хэрэг эрхилжэ һураха хэрэгтэй. Үгы һаа, байдалнай байрااһаа хүдэлхэгүй.

Нютагай засаг баригшад мүн лэ өөрынгөө уялгануудые һайн мэдэнэгүй. Жэшээнь, һаяшаг республикын Верховно Советдэй Президиумэй заседани дээрэ «Экономическа реформо бэслүүлхэ талаар Баргажанай ба Хурамхаанай районуудай Соведүүдэй ба захиргаануудай хүдэлмэри тушаа» гэһэн асуудал хараглажа, хуули буса олон ушар элирүүлэгдээ. Баргажанай районой захиргаанай гулваагай захиргалтаар «Надежда» гэһэн бага предприяти пенсионно жаса руу налог түлөхэсэ болиһон байба. Нигэжэ хуули эбдэгдээ. Юундэ? Нэгэдэхеэр, пенсионно жаса руу налог түлэхэ гээшэ гансал Россин Федерацин мэдэлдэ. Хоёрдохёор нютагай налогуудаар хүнгэлэлтэ үгэхэ, сүлөөлхэ гэхэ мэтые захиргаан бэшэ, райсовет мэдэхэ ёһотой. Гурбадахаар, райогурбан хубине дээрэһээ үгтэһэн мүнгэн бүридүүлдэг. Энэ хэмһээ үлүү гараһан ушар бэшэ, эгээл тиимэ байха ёһотой гээд тэндэ тоологдодог. Юуб гэхэдэ, сүүд гээшэ засагай бэсэ даанги нэгэ һалаа ха юм. Арбитражна сүүд зоной эмхинүүдэй финансово-экономическа арсалдаата асуудалнуудые зүб тээшэнь шийдхэхэ уялгатай. Тиихэдэ манай зон «сүүдтэ хандаха гээшэ эгээл жэгшүүрилтэ хэрэг» гээд тоолодог заншалтай. Энэ заншал тогтонижоһоор үнинэй. Тиимэһээл ажахынуud, коммерческэ байгуулалтануud абаһан уялгануудаа дүүргэнэгүй, партнернуудаа таһа мэхэлжэрхинэ. Сүүдтэ хандахагүй, ямар тэды баадхалгын хэмжээнүүд абтахагүй гээд лаб мэдэнэ, ойлгоно ха юм. Энэ заншалһаа мүнөө арсаха, ондоогоор һанамжалжа, ондоогоор үйлэ хэрэг эрхилжэ һураха хэрэгтэй. Үгы һаа, байдалнай байрااһаа хүдэлхэгүй.

Нютагай засаг баригшад мүн лэ өөрынгөө уялгануудые һайн мэдэнэгүй. Жэшээнь, һаяшаг республикын Верховно Советдэй Президиумэй заседани дээрэ «Экономическа реформо бэслүүлхэ талаар Баргажанай ба Хурамхаанай районуудай Соведүүдэй ба захиргаануудай хүдэлмэри тушаа» гэһэн асуудал хараглажа, хуули буса олон ушар элирүүлэгдээ. Баргажанай районой захиргаанай гулваагай захиргалтаар «Надежда» гэһэн бага предприяти пенсионно жаса руу налог түлөхэсэ болиһон байба. Нигэжэ хуули эбдэгдээ. Юундэ? Нэгэдэхеэр, пенсионно жаса руу налог түлэхэ гээшэ гансал Россин Федерацин мэдэлдэ. Хоёрдохёор нютагай налогуудаар хүнгэлэлтэ үгэхэ, сүлөөлхэ гэхэ мэтые захиргаан бэшэ, райсовет мэдэхэ ёһотой. Гурбадахаар, райогурбан хубине дээрэһээ үгтэһэн мүнгэн бүридүүлдэг. Тиимэһээ нютагайнгаа предприятиуудые налогһоо сүлоолхэ гээшэ буруу хэрэг. Хурамхаанай райподо налогой талаар хүнгэлэлтэ олгуулһан районой захиргаанай гулваа мүн лэ уялгануудаа хазагайруулаа.

Олон предприяти, бюджетнэ эмхинүүд, зарим бүлэг зон, эрхэтэд налогой таналаар хүнгэлэлтэ хэхэ, пенси, тэдхэмжэ, салин хүлһэ схэ болгохо гэхэ мэтын гуйлтануудые ходо барижа байха юм. Бюджетнэ эмхинүүд, пенсионернүүд, олон үхибүүтэй гэр бүлэнүүд, инвалидууд тэрэ жаа тэдхэмжээр амидаржа шадахагүй гээд мэдэрэгдэнэ. Теэд яалтэйб? Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта үйлэдбэрийн хэмжээнэй унаад байһан ушар, түхэриг мүнгэнэй удэрһөө удэртэ доройтолго эдэ зондо туһалха гэһэн гүрэн түрын зарим тэды ородолгонуудые үгы хэжэрхинэ шахуу. Буряад Республикада 1992 оной юһэн һарын туршада арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгын хэмжээн урда жэлдэ орхоёоо 1 миллиард 869 миллион түхэриг өөр гү, али 36 процентээр бага болоо. Нимэ эрхэ байдалда зон, эмхинүүд аэга хуургаа олохые, ажамидархые ороолдохо гээд хүлеэхэдэ, олонхи ушарта байдал тад ондоо байшаха юм. Жэшээнь, Баргажан тосхондо нинтын эдеэ хоолой эмхинэ ажал хүдэлмэри хангалтагүй муу гээд өөр дээрээ мэдэгдэгдэ һэн. Районо 1 столоводо ороходом, шүлэн гэжэ байхагүй. «Позная» гээд нэрэтэй болонхойбди, тиимэһээ гансал хоёрдохи блюдэ бэлдэнэбди гээд харюусаба. Бууза эдихээ эрмэлэзһэн зоншье балай үгы. столовын ажалшад ажалгүй, сүлөөтэй алхалалдана. Шүлэн хэлэна бии гэшэб гээд асуухадам, 50 метрэй зайда, харгын нүгөө хажууда оршодог столоводо гэһэн харюу дуулдаа һэн. Тиишэ ороходом, үсөгэлдэрэй шүлэн, харин бууза үгы байбал даа. Столовын ажалшад мүн лэ ехэ сүлөөтэй, ажалгүй хэбэртэй. Салин хүлһэнтнай хэр гээшэб гээд асуухада, бултадаа үгалингые ... лаар ямаршье хэмжээ абаһан объектнүүдэй барилга үргэлжэлүүлхэ арга олдоо юм. Энэнэй ашаар байгша ондо электромашина цехэй байшан соо түхеэрэлгэнүүд хабсаргадан тодхогдожо эхилхэ. Байрын гэрнүүдые барилгын эршэ дэлисэ доошолуулагдаагүй, 7,5 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын 3 гэр баригдажа, ашаглалгада тушаагдаа. Гэрнүүдые барихын тула завод абаһан олзыгоо 75 миллион түхэригые гаргашалаа юм.

Зэдын районой Өөрой совхоз заводой мэдэлэй болоо һэн. Мүнөө завод өөрынгөө хүсөөр тэндэ клуб барина, хүдөө ажахын техникэ заһабарилгада туһаллалсана. Харюудань совхоз заводой столовонуудые мяхаар, хартаабхаар хангана.

ШЭНЭ ТЕХНИКЭ ТОДХОГДОНО

Үйлэдбэридэ шэнэ техникэ, түрүү технологи нэбтэрүүлхэ, хүдэлмэришэдэй ажаллаха эрхэ байдалые һайжаруулха хэрэгтэ заводой инженернэ албан горитой анхарал хандуулдаг юм. Мүнөө станок, түхеэрэлгэнүүдэй ехэ үнэтэй болобошье, үйлэдбэрине шэнэлхэ хэрэгтэй. Вагоной мөөр заһабарилгын цехтэ программна жолоодолготой КЖ-1832 түхэлэй токарна тусхай станок тодхогдоо һэн. Тиигэжэ станочнигуудай хүдэлхэ эрхэ байдал һайжаруулагдахаһаа гадна ажалай бүтээсэнь 1,5 дахин дээшэлүүлэгдээ.

Ахамад металлургын таһагай инженер Ю. Ф. Ветлужский, А. П. Мошков, А. А. Белокопытов гэгшэдэй ухаалан зохёолгын үндэнөөр шэнэ түхэлэй дулаасуулгын түхеэрэлгэнүүд гаргагдажа эхилээ. Шэрэм батарейнүүдтэ орходоо, тэрэнь түргэнөөр хабсаргагдадаг, һайнаар дулаасуулдаг байха юм. Модельнэ цехэй дэргэдэ шэнэ байшан баригдажа, ашаглалгада оруулагдаа. Бүхыдөө 864 дүрбэлжэн метр талмайтай. Эндэ хюрөөдэмэл материалнуудые хатааха түхеэрэлгэ тодхогдоо. Мүн степкэ, орон, стол болон бусад мебель бүтээдэг участок түбхинэхэ.

Хуушарһан түхеэрэлгэнүүдые задалжа абаад, орондонь шэнэ, бүтээсэехэтэй техникэ тодхохо талаар ехэ хүдэлмэри кузнечнэ цехтэ хэгдэһэн байна. Рельснүүдые холбодог шүрэб дабтажа хэдэг хуушан түхеэрэлгын орондо 160 тонно хүсэтэй пресс тодхогдоо. Мүн 160 ба 400 тонно хүсэтэй хоёр пресс эндэ хабсаргагдажа, хүдэлмэришэдэй ажаллаха эрхэ байдал һайжаруулагдаа юм.

В. СИУНОВА.

ЗУРАГЛАЛ

«ХҮН БҮХЭН ӨӨРЫН ХУБИ ЗАЯАТАЙ»

Һаяхан һанажлал энэ эхэ... Сэхыень хэлэхэдэ танижа ядааб. Хөөрэлдэһөөр байтараа, гэнтэ һанажархиба хэбэртэйб.

Үнихэн болоһон уулзалга. Түрүүшын уулзалга. Адагынь арбан табан жэл үнгэрөө. Үбэлэй түрүүшын хүйтэн удэрнүүд эхлэжэ, тала дайда саһаар үнинэй хушаатай. Ноябрь һарын һүүлшын удэрнүүдэй нэгэндэ Могсохойной совхозодо ерэжэ, тэрэ үедэ директорээр хүдэлжэ байһан Цырен-Доржи Намдакович Ладоевой (документээрээ нигэжэ бэшэгдэдэг) үүсхэлээр барюулагдаһан хонин үбэлжүүлхэ шэнэ байра ошожо хараа һэм. Хойто арадуудай гэртэл алин ороһтой, һолоомон хушалгатай 600-гаад хониной байха үбэлэй хотон Ожорһото гэжэ газарта эгээл түрүүшынхээ баригдаһан байгаа. Шэтын областынин хонишодой жэшээгээр нимэ түхеэрэлгэ эндэ бэндэгдэбэ гэшэ. Ушар нимэһээ аймагай хүдөө ажахын управленинин хүтэлбэринэгшэд болон мэргэжэлтэд энэ байрыень хаража һайшаагаад, саашадаа нимэ үнэгүй байрануудые барихыень бусалшье ажахынуудта дурадхаха түсэбтэй эндэ сугларжа, багахан зүблөө татаһан байгаа. Энэ туршалгые хонишон эхэнэр Цыжибма Жанаевна Жамьяновна гэгшэ совхоз соогоо эгээл түрүүлэн үнгэргэхэ юм гэжэ совхозой директор Ладоев бидэндэ тайлбарилха зуураа: «Цыжибмамнай аргагүй ажалша, ороолдогой хүн гэшэ. Бидэ энэ нухэртөө хэхэр найдажа, 600-гаад эрэ... жа үгэнхэйбди, үбэлжэлгээ һайнаар үнгэргэжэ шалаха байха гэжэ найдаһабди,— гэжэ үнэн зүрхэнһөө хөөрэжэ һууһыень бэлэг һанажархибаб.

Тэрэ туршалгань ехэл ураг шатай үнгэрһэн юм. Эрье хонидто тусхай дулаан байра барижа, мүнгэ зөөрн ехээр гаргашалангүй, мини харбинхи болон һолоомон хосрһоо түхеэрһэн хотон соогоо хонидой үбэлжэлгэ ямаршье гэлтэ хороллогүйгөөр үнгэргэһэн хонишон эхэнэр хойто зуниинь хонин бүрнһөө 4 кг нооһо хайшалжа, тэрэнэй амидын шэнгүүрые 40-өөд килограмда хүргөөд, совхоз соогоо үнэтэ шангуудта хүртөө бэлэй. Мүн саашанхи жэлнүүдтэ жэл бүхэнэй август һарада үнгэргэдэдэг районой хонишо... заншалта суглаанууд дээрэ Ц. Ж. Жамьяновагай нэрэ түрүүшүүлэй тоодо заатагүй дурдагдажа, тэмдэглэгдэдэг болоо һэн.

...Мүнөө Цыжибма Жанаевнагай нюурайнь уршалаанууд нилээдгүй нэмээшье һаа, хүнгэн сарюун зандаа. урдынхидаал хөөрүү, даруу юмгоо. «Һаяшаг пенсиеэ абаа һэм даа, ашанартаа үбэлэй гутал худалдажа абаха һанаатай. Хэжэнгэ ерэбэб»,— гэжэ тэрэмни эндэ ерэһэн ушараа тайлбарилба. Бурхан даа, эхын сэдьхэл, эхын ороллого гээшэ нимэ даа, Маниис, өөһэлыемнай өөдэнь үргэхэ. хүн болгохо гэжэ бүхэ һанаараа ороолдохо, нүүлгэнгээ ... гамнахагүй, тиигээд манай үхибүүдые үргэлсэхэ гэжэ баһал ороллодожо ябаха. Хэзээ, хайшаа гэжэ, юугээр энэ... нинень харюулха зон ... библи харюулжа, юрэдөө, шадагдаха юм. гү — бү мэдэе даа. Эдэ мүрнүүдые ... жэ һуухадам, нимэ бодолнууд дахинаа түрөөд, сэдьхэлыем зобооно. Энэмнишье өөрын тайлбаритай, өөрын үндэнэтэй байха. Юуб гэхэдэ, Цыжибма Жанаевнагай өөрынь хуби заяан хүнгэн бэшэ юм.

— 1976 ондо дүшэн гурба һайтай боложо ябаал бэлэйб даа.— гэжэ тэрэ хөөрөөгөө эхилнэ. Дүрбэн үхибүүтэй ямаршьегүй бүдүүн айлайхи совхозлоо хүдэлжэ ябаабди, тэрэ зун совхозой ехэ найр нааданай боложо байхала, һаһанайминь нүхэр гэнтын муухай аюулда дайрагдажа, һаһа бараа һэн, баарһамни. Хэды хүндэ хүнэр байдалай тохёолдоошье һаа, бэсэл бариха хэрэгтэй ха юм. Хэды тиигэбэшье ганса нэгэ архишье уугаад, хамаг юумэсэ, хүндэ байдалаа мартаха гэһэн һэдэлгэшье байгаа. Теэд нигэжэ яажа болохоб, хүн бүхэн өөрын хуби заятай, үхи хүбүүдээ үндылгэхэ хэрэгтэй. Шүдөө хам зуужа, бэеэ шангаар бариха гэжэ ороолдон ябааб. Үхибүүдэйм эгээл ехэ болохо ганса хүбүүн Батадалай арайл гэжэ хори һаһа хүсоод ябаа, харин одхон басаган Цыпилмамни дүрбэдэхи класста һураха байгаа. Хэды хүндэ хүшэр байдалда ороошье һаа, үхибүүдтээл этигэжэ, найдажа ябааб, хүнэй байдалда юрэдөө атаархаагүй һэм. Хүн бүхэн өөрын аргаар өөрынгөө жаргал түхеэрдэг, шэрээдэг, аршалдаг юм гэжэ хүнүүд дэмы хэлсээгүй юм аабза.

— Мүнөө би ямаршьегүй ... ганса хүбүүн Батадалай ... ябаа, харин одхон басаган ... класста ... ябаа. Хэды хүндэ хүшэр ... ябаа, үхибүүдтээл ... ябааб, хүнэй ... юрэдөө ... өөрынгөө жаргал ... шэрээдэг, аршалдаг ... хүнүүд дэмы ... аабза.

— Мүнөө ...

Улаан-Удын ЛВРЗ-дэ

ХҮНДЭ БАЙГААШЬЕ ҺАА...

Үнгэрһэн жэлдэ үнэ сэнгүүдэй һула табигдаһанай һүүлээр заводой коллектив хүндэ байдалда ороһон юм. Энэ байдалаа һайжаруулхын тула тэдэнэр өөһэдынгөө продукциин үнэ сэн дээшэлүүлхэ баатай болоо һэн. Заводой продукци 32 түмэр замуудта, Монголдо эльгээгдэдэг гээшэ. Тэдэнэрэй захилаар локомотив, вагон, запас хэрэгсэлнүүдые заһабарилна, бүтээнэ. 1991 оной-хитой сасуулхада, үнгэрэгшэ жэлдэ үйлэдбэриин хэмжээе 1 процентээр дээшэлүүлжэ шадаа. Жэлэй түсэбөө гадуур 3 электровоз, 7 вагон заһабарилжа, хэрэглэгшэдтэнь эльгээгээ.

1992 ондо 43 миллион түхэриг капитальна барилгада һомологдоһон байна. Нигэжэ заводые үргэдхэлгын объектнүүдэй барилга үргэлжэлүүлхэ арга олдоо юм. Энэнэй ашаар байгша ондо электромашина цехэй байшан соо түхеэрэлгэнүүд хабсаргадан тодхогдожо эхилхэ. Байрын гэрнүүдые барилгын эршэ дэлисэ доошолуулагдаагүй, 7,5 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын 3 гэр баригдажа, ашаглалгада тушаагдаа. Гэрнүүдые барихын тула завод абаһан олзыгоо 75 миллион түхэригые гаргашалаа юм.

Зэдын районой Өөрой совхоз заводой мэдэлэй болоо һэн. Мүнөө завод өөрынгөө хүсөөр тэндэ клуб барина, хүдөө ажахын техникэ заһабарилгада туһаллалсана. Харюудань совхоз заводой столовонуудые мяхаар, хартаабхаар хангана.

ШЭНЭ ТЕХНИКЭ ТОДХОГДОНО

Үйлэдбэридэ шэнэ техникэ, түрүү технологи нэбтэрүүлхэ, хүдэлмэришэдэй ажаллаха эрхэ байдалые һайжаруулха хэрэгтэ заводой инженернэ албан горитой анхарал хандуулдаг юм. Мүнөө станок, түхеэрэлгэнүүдэй ехэ үнэтэй болобошье, үйлэдбэрине шэнэлхэ хэрэгтэй. Вагоной мөөр заһабарилгын цехтэ программна жолоодолготой КЖ-1832 түхэлэй токарна тусхай станок тодхогдоо һэн. Тиигэжэ станочнигуудай хүдэлхэ эрхэ байдал һайжаруулагдахаһаа гадна ажалай бүтээсэнь 1,5 дахин дээшэлүүлэгдээ.

Ахамад металлургын таһагай инженер Ю. Ф. Ветлужский, А. П. Мошков, А. А. Белокопытов гэгшэдэй ухаалан зохёолгын үндэнөөр шэнэ түхэлэй дулаасуулгын түхеэрэлгэнүүд гаргагдажа эхилээ. Шэрэм батарейнүүдтэ орходоо, тэрэнь түргэнөөр хабсаргагдадаг, һайнаар дулаасуулдаг байха юм. Модельнэ цехэй дэргэдэ шэнэ байшан баригдажа, ашаглалгада оруулагдаа. Бүхыдөө 864 дүрбэлжэн метр талмайтай. Эндэ хюрөөдэмэл материалнуудые хатааха түхеэрэлгэ тодхогдоо. Мүн степкэ, орон, стол болон бусад мебель бүтээдэг участок түбхинэхэ.

Хуушарһан түхеэрэлгэнүүдые задалжа абаад, орондонь шэнэ, бүтээсэ ехэтэй техникэ тодхохо талаар ехэ хүдэлмэри кузнечнэ цехтэ хэгдэһэн байна. Рельснүүдые холбодог шүрэб дабтажа хэдэг хуушан түхеэрэлгын орондо 160 тонно хүсэтэй пресс тодхогдоо. Мүн 160 ба 400 тонно хүсэтэй хоёр пресс эндэ хабсаргагдажа, хүдэлмэришэдэй ажаллаха эрхэ байдал һайжаруулагдаа юм.

В. СИУНОВА.

СНГ: тобшо һонинууд

МОСКВА.

«Дайн дажарай боложо һайһан газарнуудта» алба хэ байгаад, хохидоһон долын сэрэгүүдэй албатадуһаламжа үзүүлхын түтелевизиннэ үргэмжын ... ябуулга үнгэргэдэ... олонхой. Россин Федерацин Дотоодын хэрэгүүдэй министерство, Бүхэроссин телерадиокомпани, Россин дотоодын сэрэгүүдэй үргэмжын жаса тэрэнине эмхидхэнэ.

Нимэ регионуудта 59 хүн алуулһан, 1500 гаран хүн шархатаһан, эрэмдэг болоһон байгаа.

Дотоодын сэрэгүүдэй албатад, уран зохеолшод, артистнууд, бизнесменүүд тэрээндэ хабаадаха. Ами наһала алдаһан солдадуудай ба офицернүүдэй түрэлхид энэ үдэшэдэ уригдаһхай. «Савва» фирмэ, худалдаа наймаанай «Ренессанс» банк, акционернэ «РР-авто» бүлгэм, Россин Оборонно спортивно-техническэ эмхи энэ үдэшые эмхидхэгшэдые эдэбхитэйгээр дэмжэжэ, туһалаа юм. «Савва» фирмэ үргэмжын аукцион үнгэргэжэ, квартираануудые, автомобильнуудые, искусствын бүтээлнүүдые худалдаха болоһой. М. Б. Грековэй нэрэмжэтэ сэрэгэй уран зураашадай студи сэрэгэй уран зураашадай зурагуудые худалдаанда табиха юм.

Январиин 21-дэ Гүрэнэй концертнэ «Россиа» зал соо ехэ концерт болохо, тэрэндэ Россин эстрадын олохон одод хабаадаха байна.

МИНСК.

«Үбшэн үхибүүдые дэмжэе» гэһэн урда доро Рождествогой урда дээ Беларусиин хүүгэдэй ажасын сонсохоһон үргэмжын ябуулга түгээбэ. Вячеслав Кебич түрүүлэй Министрнүүдэй Соведэй түлөөлэгшэд энэ хэмжээ ябуулгада эгээн ехэ мүнгэ оруулаа юм. Министерствэнүүд болон албан зурааануудай хүтэлбэрилэгшэд хэдэн үдэрэй туршада үбшэн, аза талаангүй үхибүүдэй ажаһуудаг ба аргалуулдаг хүүгэдэй байшангуудаар, эмнэлгын газарнуудаар ба больницануудаар ябажа хараа һэн. Шэнэ жэлэй ба Рождествогой һайндэрнүүдэй урда тээ Беларусида нимэрхүү үргэмжын хэмжээ ябуулгануудые жэл бүри үнгэрэгдэг болохобди гэжэ Вячеслав Кебич найдуулаа юм.

КАЛИНИНГРАД.

Үйлэдбэриин предприятинуудһаа, тобшолон хэлэбэл, атомна электростанцинуудта хэрэглэгдэһэн түлишэһөө гараһан үлөөдэһэнөөр агаарай дайдые сэбэрлэхэ асуудал орон дотор, бүхы дэлхэй дээрэ шангаар табигдадаг болоһой. Москва шадарай Калининград хотодо боложо байһан улаасхоёродын конференцидэ хабаадагшадай гол анхаралда энэ асуудал байха юм.

ПР...

МҮНӨӨДЭР США...

Вашингтоной Пенсильв... Судамжын 1600-дахи гэр... Бушай бүлын болоо... гэжэ нэрэтэй нохойн ор... булэ Сокс гэжэ мянгэй... сэзлбэ гэшэ. Буштан тр... гаа бусажа, урданай през... хүмүүжүүлхэ болон оо... архивые гуримшуулха... Теэд Президентын нэлгэ... «арадуудай нүүдэл... хэбэргэй. Юуб гэхэ... Үрэнэй шэнэ хэдэн мянган... министрнүүдэнэй эхилээд б... үрэтэр—нислэл хого нүү... зургааануудай тушаал... болоно ... Теэдэнэй нүү... далнуудынь, хани нухэдын... надынь субаха ушаргай. Гэбэшье тон түрүүлэн эг... ска захиргаан—президент... шадаа юунше б... ааб даа — мэдэнэгүй... шэнэ президент өөрынгөө... Америкэдэ эгээл ... үгөөгүй бэслүүлжэ шада... ганайнь бүридэлдэ дуу... сорол түгэс политигууд... агшад, нүлөө ехэтэй ко... ргэжэл шадабаритай адв... ндэтэй эрдэмтэд ороонхой... гэнэй дунда, 18 хүнһөо б... ргааная тоодо, эрдэмэй д... гэшье хүдэлмэришэн үгы... ны баһа ямар нэгэн банкы... шэ, актер, уран зохёолшо... Гэнэ тинтэнһээ журналист т... огүй гэжэ тэмдэглэлтэй. ... үрэнэй засаг баринжа бай... дхэбэрэй абажа байха үсө... тоодо дүрбэн нэгтгүүдэй... энэ, уг гарбалтай хоёр а... эрхэдөө Чехословакиа т... Олбрайт гэгшын ороһонн... ой байна. М. Олбрайт ... алаараа американска бэ... -дохи США-гай түрүүшэ...

ҮРҮҮШЫНХИЕЭ Х...

...КВА.

...-ТАСС агентствын ... дай хэблэн гаргажа ... суглуулбаринууд соо ... оуса», «Онсо шуха... н тэмдэгүүдтэй, Жу... талиг ...ай, Васильев... узвельтын, Черчил... эрэгэй тагнуулай ...

Энээхэн сагаан дэлхэй дээрэ
Эрын бэе оложо түрөөд,
Эсэгын нэрэ нэрлуулэн
ябахаһаа
Эрхим юумэн байхал юм гү?
Ц. ДОНДОГОЙ

Һайн хүн тухай хөөрөөн

ГУРБАН ЗӨӨЛЭНИЕ ЭДЛЭН...

ТӨБХӨР 60 жэлэй сагна — 1933 оной үбэл Яруунын аймагай Улаан-Тэлэмбэ нютагта Чимидэй Боросгой Батын Нюша хоёрой залуухан бүлэдэ түрүүшын үри — Догсонжаб хүбүүхэн алтан дэлхэйдэ түрөө бөлэй. Юртэмсын жама ёноор, удаалуулан басагад, хүбүүд хойно хойноһоо һубарижа, залуухан айлнай үнэр баян бүлэ болоо һэн.

Догсонжаб хүбүүхэнэй Тэлэмбынгээ эхин һургуулиин 1-дэхи класс дүүргээд байтар, 1941 оной һүрөөтэ эун хүрэжэ ерэбэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн... Чимидэй Боросгой дайнай түрүүшын үдэрнүүдтэ фронт мордобо. Зүгөөр хайрата эсэгэнь нөөргөө нютагаа бусажа, инаг гансаяа, зургаан хүүгэдээ энхэрэн золгохо хубигүй байһаниинь харамтай юм.

Дайнай эсүүг үндэ жэлнүүдтэ эжынгээ урдаа хараха, түшэг тулга болохо арбаад наһатайшье һаа, аха, заха Догсонжаб хүбүүхэн дүүнэрээ харалсажа, эжыдээ хамһалсажа, һургууляашье орхибо. Дайнай жэлнүүдтэ, мун дайнай һүүлээршье, 1948 он болотор эжытэеэ хамта ото мал харалсажа, даараха хүрэхые, ядаха тулихые арһа мяхаараа үзэхысэ үзөө.

— Ядуу тулюур үедэмнай туһалһан, тэдхэһэн хөдүүд үхэтэрни мартагдахагүй даа,— гэжэ Догсонжаб Боросгоевич мүнөө хөөрэдэг.

Нюша эжынь хэдышье гансаараа тулгардажа ябаа һаа, [illegible] һургаха гэжэ оролдоһониинь һайшаалтай, Заяанһаа үгтэһэн бэлигтэй, хурса, мун оролдосотой, һурахадаа хаалгатай Догсонжаб Чимитов дүрбэн жэл соо һуража. Тэлэмбынгээ долоон класс дүүргэбэ.

Яруунынгаа түб Нарһата ерэжэ, дунда һургуулида һураха арга олдоогүй. Юундэб гэхэдэ, дорофоо өөдэ ургажа ябаһан дүүнэрээ һургаха хэрэгтэй һэн: эжынь гансаараа хайшан гээд урдань орохо байгааб даа? Эжыгээ энхэржэ, дүүнэрээ дүнгэлсэжэ ябаарай гэһэн эсэгынгээ һүүлшын захяае Догсонжаб бухы наһанаа соогоо наһиндаар сахижа ябадаг.

Ямаршье жажалһаа тунхаригаүй, ажалша бүхэриг, амгалан тэнюун сэдьхэлтэй, дүүнэртээ эсэгэ мэтээр хандадаг, хүнэй хүбүүдлээ юугээршье дутуугүй, хүндэмүүшэ, эрэ хүнэй Содохые бодохо, ухаалдиха болсһон Догсонжабаа эжынь харан-харан баясадаг һэн.

Түрэл «Коминтерн» колхозоо хүдэлжэ байтарнь, Догсонжаб Чимитовые 1954 ондо Загарайн аймагай Элхиин хүдөө ажахые оньһожоруулгын училишда эльгээбэ. Тэндэ һураха, комбайнер-механизаторай мэргэжэлтэй болоод, Яруунаяа бусаба. Одоол эндэһээ эхилжэ, Догсонжаб Боросгоевичой хээгүй ажал, харилсаагүй хүниинь гэжэ' үгы шахуу юм аабза, Нарһатын МТС-тэ хүдэлөө.

Түрэл Тэлэмбэ нютагайнь колхоз «Комсомольский» совхоз болгогдобо. Залуухан аад, зондоо хүндэтэй болоожо захалһан, зоиие эмхидхэхэ, үгээсэ дуулгаха шадабаритай Догсонжаб Чимитовые совхозой хүтэлбэрилэгшэд таряан-ажалай бригадираар томилбо. Ороллосотой, бүтээсэтэй, урагшатай ажалаараа Д. Чимитов совхозойхондойгоо этигэл найдабарие баталаа һэн.

1960 он гаража, түрэн турымнай ээлжээтэ нэгэ уряа — нэнэ гаража элдүүрилгэ эхилээ. «Комсомольский» совхоз энэ үүсхэлэй эхи татажа, хаа хаанһаа комсомол залуушуул сугларһан, шэнэ гаараг хахалалган, машина, техникыи олошоролгон гэхэ мэтэ туйлай ехэ ажал бурьялжа эхилээ бэлэй.

Ажалай нимэ хүлгөөтэ сагта совхозой дирекци дүршэл шадабаритай Догсонжаб Чимитовые совхозой хүтэлбэрилэгшэдэ таряан-ажалай бригадираар томилбо. Ороллосотой, бүтээсэтэй, урагшатай ажалаараа Д. Чимитов совхозойхондойгоо этигэл найдабарие баталаа һэн.

Эндэшье аша үрэтэй, һайн дүнгүүдтэйгээр 4—5 жэл соо хүдэлөөд байхадань, 1964 ондо партнин райком Д. Б. Чимитовые Улаан-Удын совет-партийна һургуулида һурахыень эльгээбэ. 1967 ондо тус һургуулияа амжалтатайгаар дүүргээд, һөөргөө бусахадань, хүүшан ажалынь хүлеэжэ байгаа бэлэй. Хоёр жэл хүдэлөөд байхадань, Догсонжаб Боросгоевичые совхозой отделение эрхилэгшэ болгожо, «Улаан малшан» гэжэ газарта эльгээгээ һэн. Отделение эрхилэгшэ гээшэмнай урданайхяар хэлэхэдэ, багахан колхозой түрүүлэгшэ гээшэ ааб даа. Татагасангүй, табан жэл соо энэ ажалдаа хүдэлбэ.

Эндэхэнэ ажалайнь намтарай хажуугаар Догсонжаб Чимитовэй хубини ажабайдал тухай нэмэе. Догсонжаб хорн һая гаража ябахадаа, табяад оной дүүнэрээ һургаха хэрэгтэй һэн: эжынь гансаараа хайшан гээд урдань орохо байгааб даа? Эжыгээ энхэржэ, дүүнэрээ дүнгэлсэжэ ябаарай гэһэн эсэгынгээ һүүлшын захяае Догсонжаб бухы наһанаа соогоо наһиндаар сахижа ябадаг.

Ямаршье жажалһаа тунхаригаүй, ажалша бүхэриг, амгалан тэнюун сэдьхэлтэй, дүүнэртээ эсэгэ мэтээр хандадаг, хүнэй хүбүүдлээ юугээршье дутуугүй, хүндэмүүшэ, эрэ хүнэй Содохые бодохо, ухаалдиха болсһон Догсонжабаа эжынь харан-харан баясадаг һэн.

Түрэл «Коминтерн» колхозоо хүдэлжэ байтарнь, Догсонжаб Чимитовые 1954 ондо Загарайн аймагай Элхиин хүдөө ажахые оньһожоруулгын училишда эльгээбэ. Тэндэ һураха, комбайнер-механизаторай мэргэжэлтэй болоод, Яруунаяа бусаба. Одоол эндэһээ эхилжэ, Догсонжаб Боросгоевичой хээгүй ажал, харилсаагүй хүниинь гэжэ' үгы шахуу юм аабза, Нарһатын МТС-тэ хүдэлөө.

Түрэл Тэлэмбэ нютагайнь колхоз «Комсомольский» совхоз болгогдобо. Залуухан аад, зондоо хүндэтэй болоожо захалһан, зоиие эмхидхэхэ, үгээсэ дуулгаха шадабаритай Догсонжаб Чимитовые совхозой хүтэлбэрилэгшэд таряан-ажалай бригадираар томилбо. Ороллосотой, бүтээсэтэй, урагшатай ажалаараа Д. Чимитов совхозойхондойгоо этигэл найдабарие баталаа һэн.

1960 он гаража, түрэн турымнай ээлжээтэ нэгэ уряа — нэнэ гаража элдүүрилгэ эхилээ. «Комсомольский» совхоз энэ үүсхэлэй эхи татажа, хаа хаанһаа комсомол залуушуул сугларһан, шэнэ гаараг хахалалган, машина, техникыи олошоролгон гэхэ мэтэ туйлай ехэ ажал бурьялжа эхилээ бэлэй.

Ажалай нимэ хүлгөөтэ сагта совхозой дирекци дүршэл шадабаритай Догсонжаб Чимитовые совхозой хүтэлбэрилэгшэдэ таряан-ажалай бригадираар томилбо. Ороллосотой, бүтээсэтэй, урагшатай ажалаараа Д. Чимитов совхозойхондойгоо этигэл найдабарие баталаа һэн.

Ямаршье жажалһаа тунхаригаүй, ажалша бүхэриг, амгалан тэнюун сэдьхэлтэй, дүүнэртээ эсэгэ мэтээр хандадаг, хүнэй хүбүүдлээ юугээршье дутуугүй, хүндэмүүшэ, эрэ хүнэй Содохые бодохо, ухаалдиха болсһон Догсонжабаа эжынь харан-харан баясадаг һэн.

Түрэл «Коминтерн» колхозоо хүдэлжэ байтарнь, Догсонжаб Чимитовые 1954 ондо Загарайн аймагай Элхиин хүдөө ажахые оньһожоруулгын училишда эльгээбэ. Тэндэ һураха, комбайнер-механизаторай мэргэжэлтэй болоод, Яруунаяа бусаба. Одоол эндэһээ эхилжэ, Догсонжаб Боросгоевичой хээгүй ажал, харилсаагүй хүниинь гэжэ' үгы шахуу юм аабза, Нарһатын МТС-тэ хүдэлөө.

Түрэл Тэлэмбэ нютагайнь колхоз «Комсомольский» совхоз болгогдобо. Залуухан аад, зондоо хүндэтэй болоожо захалһан, зоиие эмхидхэхэ, үгээсэ дуулгаха шадабаритай Догсонжаб Чимитовые совхозой хүтэлбэрилэгшэд таряан-ажалай бригадираар томилбо. Ороллосотой, бүтээсэтэй, урагшатай ажалаараа Д. Чимитов совхозойхондойгоо этигэл найдабарие баталаа һэн.

1960 он гаража, түрэн турымнай ээлжээтэ нэгэ уряа — нэнэ гаража элдүүрилгэ эхилээ. «Комсомольский» совхоз энэ үүсхэлэй эхи татажа, хаа хаанһаа комсомол залуушуул сугларһан, шэнэ гаараг хахалалган, машина, техникыи олошоролгон гэхэ мэтэ туйлай ехэ ажал бурьялжа эхилээ бэлэй.

Ажалай нимэ хүлгөөтэ сагта совхозой дирекци дүршэл шадабаритай Догсонжаб Чимитовые совхозой хүтэлбэрилэгшэдэ

Монгол үгсаата арадуудай оюун бэлигтэй дээжэһээ

"БЭЛИГҮҮН СААДА ХИЗААРТА ХҮРӨҺЭН ОШОРООР ОГТОЛОГШЫН" ША ТУҺА ҮЗҮҮЛҺЭН СУДАР ОРШОБО

„Доржо-Жоодбын" тайлбари

1.

СУВАСТИ. Эртэ ур-амбин, түбинин Энэдхэ-гэ Эсэгэ Эхэ хэ-хэ дэй түһэр* ой-эрһэн саг ба ерэздүйе элгүй мэдэгшэ нэгэ түлгэшэ* бирман баг-бэлэй. Тэрэ хиидэй гууд бирман багшаһаа бүхыгөө, ёро бэлгэ-* асуудаг бэлэй. Мүн үрбан наһандаа ари-анаар* абажа, һайтар тула мэргэн буянай -залуу тойн* бии бэ-тэрэнэй наһые түлгэ-маннаа асуухада: «Энэ оюун бэлиг хурса бо-ре,— алибаа үйлын эндүүрэлгүй эдлэхэ ла арбан найман на-сохом үхэхэ. Тиимынойтын мүртэ али ту-болохо һайн үйлые хэ ехэтэ хэрэгтэй бай-рлигые тэрэ тойн ма-этигэжэ, нигэжэ сэдь-«Би урда түрэлдөө амитанай амине . та-үгэльгэ үгэдэггүй ба саданиие хахасуулха олон нүгэлые ехэтэ эһэнэй эсэстэ наһамни болоод, хүсэл жарга-хахасаха һэн тула тин түрэлые олоһондоо хэ, урда хуряһан нү-лэнсые арилгажа, ном ие үйлэдөөгүй һаа, тоо-гүй олон галбта зо-эдлэхэ тула зүүдэнэй мэтэ энэ һайн түрэлые н энэ сагтаа гэмээ на-лан, күгэлөө арилгаа-ха, туһа болохогүй».— айн сошобо.

эн наһан дары барагдаһа буян үйлэдэхэ ша-й үнгэргэхэмни».— гэ-тойн һанажа, нэгэн холо газарда һүзэг бэшэрэл да хүмүүнэй хүсэһэн хэ-бүномуун ёноор бүтээ-ургад бии гэжэ судар ридэ үзэнэд бэлэй. Тэрэ э, ошожо, наһанай шэ-гүйхамни гэжэ һанажа, төө багшада мэдүүл-багшань зүбшөөн

байдаг газарта Энэ агуухэ-ханиие аб адли түгөөн нигүүлсэ-тидай амидаралта үлгажа, гурбан хо-туурһан, нисваани-агай харанхыгаар эн нүгэлтэ нам г амитанай хэн-, тэргүүлэшэ-е мүнөө хүрэ-нүгэл түйдхэ-жа, наһан ута эс хойтын һайн -со'!»—гэжэ нэ-Дүрта сэдьхэлээр хотог* а, зальбаран мүргөд, хиид дотор бии бүхы дэбтэр сударнуудһаа гэрэлгүй гараар тэм-нэгэ судар абаад үзэ-«Ошоороо огтолгшын р мүн байба.

ой энэ номые хутаг гуй-ёоор хүсэхэ мүрые удэр һүни таһарал-эм* болгон уншаба.

эн удэшэ тэрэ-ай дүүрэжэ, һай-ар нхилаад, хоёр ойуд бэеын ар-й түгэсэһэн аяга (хубарагай) дү-нэгэ, дэбтэр су-а, нигэжэ үгэл-уншагша «Ошо-олгшо-судар» энэ рэндэ шадахагүй үй-эхэншье үгы. Шиниг дэлгэржэ, эд зөөри-үгэсөөд, номоор амита-ударидан ябуулаад, гурбан муу заяанай үүдые хаагаад, буянай шэди бүтээ-хын хубитай түгэсэхэшни, болтогой». Нигэжэ хэлэһэн-дэнь тэрэ тойной машада һүзэглэжэ мүргэһэнэйнь удаа, тэрэ хоёр аяга тахимлигууд үзэгдэхээ болпи ошобо.

Тэндэһээ мүн бэлгэшэ* бирман багшын дэргэдэ мүнөөхи тойной ерэхэдэнь, тэрэ хараад, машада айн сошожо: «Ши хэн гээшэбши? Ахар* наһатай гэһэн урдын тэрэ тойн мүн гүш? Мүнөө хүрэтэр амиды ябахыень үзэбэл, ши юу үйлэдэжэ, наһанай габьяа олобобши?» —гэбэ. Тэрэ тойн: «Намда «Ошоороо огтолгшые» идам болгон уншаһанһаа ондоо зүйл үгы»,—гэжэ хэлээд, ушарые бүринтэ хөөрэхэ-дэнь, бэлгэшэ бирман тойндо мүргөөд, «Ошоороо огтолгшо сударай» агуу хүсэн, адистид болоод, туһа эрдэ-мыень тунхаг болгон тараа-һан ба ахар наһата тойншье ута наһа наһалһан, саг бусын үхэлһөө зайлаһан дээ-рэнээ тэрэ ерэн таба наһа хүрэжэ, түрэл зүүдхэд*, Түгэс баясхаланта Бурханай орондо түрэһэн байна. Энээ-гээр «Бэлигүүн саада хи-заарта хүрэһэн Ошоороо огтолгшо сударые» холо аг-лаг хиидһээ залажа ерэнэ-нэй туһа эрдэмэй тайлба-рнин нэгэдүгээр зүйл түгэ-сэбэ.

II.

Баһа нэгэ газартахи хиидэй шадар ойро байратай маша догшон тэнгэри бии бэ-лэй. Тэрэ тэнгэри хура, мүн-дэр гээд, саг бусын шуурһа ба ехэ һалхи буулгаха, хү-мүүн амитанда гэнтэ най-дангы* ехэмсэг сэдьхэл түү-рүүлхэ, хүсэһэн хэрэгые бү-тээлгэхэгүй, адагууса мал дор хамшаг тахал һүжэрөөхэ, ган зуд болгохо мэтын хорлол али олонто үүсхэдэг бэлэй. Тэнгэриин хүсэ шадал ехэ тула хэншье эсэр-гүүсэжэ, шададаггүй һэн. Тэрэ хиидэй оршодог газар-та олон гоо зүлгэ, сэсэг, жэ-мэс гээд, аршаан үһан, эм тэригүүтэн* эллэб тэгшэ һай-хан болобошье, тэрэ догшон, хүүрүн [illegible] ниидэжэ ябаһан шубуушье ойро шадар үзэбэл, хүсэтэй-гөөд газарта унагаажа, үхүүл-дэг тула тэрээндэ дүтэлхэ амитан байдаггүй бэлэй.

Тэрэ сагта Энэдхэгэй ороо-до гайхамшагта нэгэ тарни-шан Лус, газарай эзэд гээд, найман аймаг тэригүүтэнние эсхэдээ хуряһан тула урда-жа байһан ехэ уһа мүрэнние-шье зогсоожо шадаха, уһа-гүй хуурай газар болобошье, тэрээнһээ уһа гаргажа ша-даха мэтын агуу хүсэтэй байһан юм. Ада шүдхэр, альбан, асахинар зэргын ноёдшье богоол болгожо эрхэшэһэн, дадаһан мэтэ өөрынгөө эрхэ дураар үйлэ-дэгшэдэй нэгэн бэлэй.

Тэрэ тарнишан муу абарита догшон тэнгэриин байһан газарта ошоод, тэрэ сүмын дотор ороо, мүнөөхи тэнгэриие номгодхохыц тула уншажа байхадань, һүни, дүлинн саг үрэхэдэ, тэрэ тэнгэри тарнишын үе гэшүүдынь таһалаад, толгойень хахалжа үхүүлээд, хүүрыень газаа орхибо.

Тэрэ тарнишын шабинь багшаһаа нэн үлэмжэ хүсэ шадалтай тарнишан байһан юм. Багшынгаа муу абарита тэнгэридэ алагдаһаниие мэдээд, тарнишын бүхы хэрэг-сэлые бэлэдхэн абаад, тэрэ хиид дотор ороо, муу үнэр-тэниие шатаажа, асари үүр-лаһан дүрөөр догшон тарни уншан һууба. Тэрэ дары дог-шон тэнгэри тарнишыг зүр-хэндэнь ороо, шуһаар бөөлжүүлжэ үхүүлбэ.

Тэрэ сагта ѳ[illegible] ажаһуудаг уладта «Ошоороо огтолгшо сударые» уншаг[illegible] гэ бэрхэ тойн бии һэн ха. Юунэй болобые тэрэ тойн соносоод: «Тэмсэлэй үйлөөр үхэһэн хоёр тарнишан, тэдэнние үхүүлһэн тэрэ муу тэнгэри гурбанай, ала хөөрхэй, маша муу хилэнсэтэ* эдэ уладай түлөө тэрэ хиидтэ ошожо, «Ошоороо огтолгшо сударые» уншахамни»,—гэжэ сэдьхээд, хүжисэй һабые абаад ошоходонь, тэрэ орон шотагай улад хэлэбэ: «Ала үүүхэн* тойн, ши тэрэ аюулта газар бү ошо. Амилы гаражa ерэхэгүйш. Тэрэ хоёр тарнишын үхэһые үзөө, соносоогүй үгш? Тэрэ тэнгэритэй тэмсэжэ, тэсэхэ хэншье байхагүй. Тиимэ тула хүгшэн урагуудай болоод, Сидэнэй сэдьхэл бү зобоо».

Һаатуулан хориходонь, залуу тойн харюудань үгэлбэ: «Та бүгэдэ соносогты. Илажа түгэс нүгшэһэн Бурхан багша бусадта багша болоод, намда болоогүй байха бэшэ ха юм. Дээдэ номой зарлиг үнтараагүй һэн тула нэл шара хубсаһа үмдөөд, санаар сахиһан хубараг аал, амитаниие нигүүлэсхэгүй бүлоод, харам, найдангы (үлүү омог), ташаяангы сэдьхэлтэ болобол, шагшаабадые (сэдьхэл заншалай журам) эбдэжэ, муу заяанда ошохоһоо бэшэ үйлэ үгы. Тиимэһээ тэрэ гурбанай ба хамаг амитанай туһын тула зорихомни».

Ошоходонь, тэдэ улад үгэлэлдэбэ: «Үнэхөөр энэ тойной үхэхэ үйлэнь ерэбэ хаш. Хэршье һаатуулбал, туһа болохогүй юм байна».

Мүнөөхи тойн тэрэ сүмэдэ ошоод, нэгэ үзүүртэ сэдьхэлһээ «Ошоороо огтолгшо сударые» уншан бисалгаба. Һүни дүлиин сагта үүлэд гэнтэ сугларан, огторгой ялалзан сахилаад, газар дэлхэй дүгталан хүдэлбэ. Догшон мүндэр буужа, ехэ улаан һалхи болоожо, хала унаха, уула нураха гээд, даад. [illegible] дүрсэтэй аад, амиһаа гал бадаруулан, хамараар утаа бүрьюулан, эллэб муухай дуугаар ханшаран, гартаа эллэб зүйл бүрин эри түгэс мөсэнүүдыг барлад, мүнөөхи тэнгэри өор өөрын дүрсэтэй олон нухэдөөр хүреэлүүлэн. асари ехэ аймшаттай шүдхэр болон хубилжа, сүмын дотор ороо ерэбэ. Залуу тойн айха, сүйдэхэ сэдьхэл огто үгы һууба. «Аяа хөөрхы, муу үйлын үреэр нимэ дүрсэтэ, ехэ зоболонтой амитан болодог байһан байха»,—гэжэ нигүүлэсэн сэдьхэжэ, «Ошоороо огтолгшо сударые» уншан һуухалань, тэрэ тойндо зорижо, шүдхэртэй тэмсэхэ сэдьхэл үгы болобо.

Номой дууе соносохотоо сасуу, тэрэ шүдхэрэд сэдьхэл амарлиигы болобо. Огторгойн үүлэдшье эриижэ, алибаа үйлэс һайн болобо. Тэрэ тэнгэри гансаараа үлэжэ: «Аяа тойн, би хүсэ шадал агуухэ болоод, намайе газар дээрэ ябаха хүмүүнһээ байтагай, хэншье тэсэжэ шадахагүй тула намда айха сэльхэд зааханшье үгы болэй. Тиин байтар шинии амине таһалхаяа ерэед, харин уур хилэн миниии амарлижа, хүсэ шадални ехэ һуларһан, шантарһан бололто гэжэ һанагдаба»,—гээд, бэшэрхэ сэдьхэлээр хоёр альгаяа хамтадхажа, баруун үбдэгөө хүсэтэйгөөр һүгэдэжэ: «Аяа тойн, намайе нигүүлэсэжэ, энэ сударай дууе намда соносхон соёрхо»—гэжэ тэнгэри гуйба.

Хэлээшыень тойн соносожо: «Энэ номые урдын нүгшэһэн, тэгүүншэлэн ерэһэн бурхад номлоһон бэлэй. Мүнөөнэй илажа түгэс нүгшэгшэдэй номлоһон «Бэлигүүн саада хизаарта хүрэһэн. Ошоороо огтолгшо нэрэтэ ехэ хүлгэн сударай» энээнние уншабал, уншуулбал, бэшэбэл, бэшүүлбэл, абабал, дуу-ень сонособол, алибаа һайн үйлэ дэлгэрхэ болоно. Муу хилэнсэтэнэй үйлэ бүхэнние һүнөөн арилгагша адистидай агуу хүсэтэй, бүрин түгэсэ-һэн сударай бэлэй. Алибаа ном номногшые багша хэ-мээн хүндэлдэг юм. Соносогшые шаби, үгэльгын ээзэн хэмээн багшань хайрлан тэдхэдэг, үршөөдэгшье ёнотой һэн. Тиимын тула би номложо, ши соносожо таарахагүй юм. Тэрэ юунэй тулада гэбэл, би Бурханай сурталаар нүгэл хилэнсэтэ үйлэ бүгэдые тэбшэжэ, хамаг амитанда туһалха зэргын буянта үйлэһөө бэшэ үйлэ ябадал намда үгы. Ши тэнгэри аад, уур хилэн ехэтэй, нүгэл хилэнсые сээрлэхэгүй, бусадай зоболонгые мэдэжэ хайрлаха сэдьхэлгүй, харин алаха зэргын харша ябадал шамда али олон туула, илангаяа амитанай амине хорлохо зэргын хүндэ нүгэл хилэнсэ үйлэдэхэ һэн тула ши бидэ хоёрой һанал тангариг нилэхэгүй».—гэбэ. Тиихэдэнь догшон тэнгэри үгэлбэ: «Энээнһээ хойшо алибаа нүгэл хилэнсые тэбшэжэ, Бурханай сурталые дагаа орожо, Бурханай шажанда туһа хүргэхэб».

Нигэжэ ама абажа тангариглаад, «Ошоороо огтолгшо сударые» соносожо, номдо оробо, ном гуйба. Тэрэ тойной «Ошоороо огтолгшын» адисаар догшон тэнгэрине номгодхожо, номдо оруулһаниие тэрэ орон зүгэй хамаг улад үзэжэ мэдээд, «Ошоороо огтолгшо сударые» бэшэхэ гээд, бэшүүлхэ, жэшээ болгон уншаха, уншуулха, эллэб зүйл тахил үргэхэ, ороой дээрээ залаха, хүзүүтэ тойруулха, мүргэл үргэл мэтээр түс тустаа али болохоор тахижа шүтэһэнэй ашаар буянинь дэлгэржэ, энэ һаһанда саг бусын үхэлзаяанда һайн түрэлые олохо заяатан болоо һэл. «Ошоороо огтолгшын» аша туһаар залуу тойной юртэмсын догшон тэнгэриие номгодхоод, баһа амитаниие һайн түрэл олгуулһан хоёрдугаар зүйл дүүрэбэ.

Хуушан монголһоо М БАТОИН, Н. БАДМАРИНЧИНОВ оршуулаа.

* түһэр—дүтэ:
* түлгэшэ—мэдэлшэ;
* бэлгэ—шэнжэ;
* бирман—Энэдхэг зоной нэгэ обог угсаатан, брамин, брахман:
* санаар (санваар)—шажанай ёнондо сахилай үүргэ:
* тойн—лама, хубарагые хүндэлһэн нэрэ:
* тэригүүлэшэгүй—эхигүй:
* нисваание — гасаланай гол шалтагаан, оршолонгой шүдэр:
* түйдхэр—тодхор, һаад:
* хотон—горидоһо хүсэл:
* соёрхохо—зүбшөөхэ:
* идам—үршөөн хамгаалагша сахиусан бурхан:
* эрхэтэн—от жэл һулдэлһэн 12 амитад:
* бэлгэшэ—үзэлшэ:
* ехар—богони:
* түрэл зүүдхэхэ—түрэл һэлгэхэ.
* наһданги—атаархуу:
* тэригүүтэн—гэхэ мэтын;
* хилэнсэтэ—нүгэлтэ;
* үчүүхэн—бишыхан.

Соёлой һонин

ИНАГ ДУРАНАЙ ХУСЭН

«БАХЧИСАРАЙН ФОНТАН» ГЭҺЭН БАЛЕДЭН ТАБИГДАҺААР 50 ЖЭЛЭЙ ОЙН БАЯРТА, МҮН БЭЛИГТЭЙ БАЛЕТМЕЙСТЕР М. С. АРСЕНЬЕВЭЙ 90 НАҺАНАЙ ОЙДО ЗОРЮУЛАГДАҺАН ҮДЭШЭ

Энэ үдэшые тус театрай литературна таһагые даагша Е. А. Гильмулина, Буряад Республикын арадай артист Цыден-Еши Бадмаев гэгшэд нээжэ, һайхан үгэнүүдые хэлэбэ.

— «Бахчисарайн фонтан» гэжэ балет Буряад орондомнай анха түрүүлэн табигдаа бэлэй. Дайнай хүндэ хүшэр сагта найруулагдаһан энэ балет хани харилсаата ажалай үрэ дүн, һонин зүжэг, һайн һайхан хүсэлэй хүдэлмэри болоһон юм. 7 һарын туршада олон хотонуудта—Благовещенск, Хабаровск, Владивосток болон бусад—энэ баледэ харуулаа һэмди. Би өөрөө 10-дахи классай һурагша хүбүүн Вацлавай партиие анха туруушынхеэ хатараа һэм. Заремые Агния Жигжитова шадамар бэрхээр гүйсэдхөө бэлэй. Тиихэдэ Анна Тогоноева, өөрөө Михаил Арсеньев, Федор Иванов эндэ баһал хатараа һэн. Тэрэ үедэ худэлһэн зондо бидэ баярые хүргэнэбди. Арсеньевэй нүхэр Татьяна Константиновнада баһал баярай үгэнүүдые энэ үдэшэ хэлэхэ сһотойбди. Вацлавай багахан ролние хатаржа, түрүүшын баледтэ хубитаяа оруулһандаа баяртайб, — гэжэ Республикын арадай артистка Л. Протасова) гэгшэдэй үдэшын наадамай баярые таваарнуудай добтолго таһална. Хэрэм хамгаалагшад хатуу байлдаанда алдалан ушаг. Хэрин амиды үлэһэн Мария Вацлав (республикын арадай артист В. Васильев) хэгрэй харгыда Крымхан Гирей (артист В. Бородин) ушаржа, Вацлавые тогтоолой ёноо алана. Зүгөөр һайхан шаруун тарнашадай (ф-тай, уян гоё бэетэй Мария болон хубини хадаа тэрэ дурлажа, ордоо-н ажахыннуудые эрэ абаашана. Дураная охин үрэ жэмэстэ саа, абтаһан Гирей хаанаа б-ургуулдаг, адуун саажа ядаад, хаанай һаа-бэрилдэг хамтара. Зарема (республикын а-кооперативуудай дай артистка Т. Муруева) гэшүүд хүн жүтоорхэлһоо болоожо, Ю-дическэ нюурнуудт рия басагые алана. Инагзаци, предприятий) ранай хүсэтэ мэдэрэлые-н участогууд үмсы-рэһэн балет бидэндэ болгогдожо үгтэхэ-шаагдаа. Гол партинуд Тэрэшэлэн зүгы, а-хатарһан В. Бородин, Л. Б-усхэбэрилгэ, хүдөө-тасова, Т. Муруева, В. Б-түүхэй эд, эдэ х-сильев гэгшэд рольнуудыг-нүүдые буйлуул-яһана һайнаар гүйсэдхөө-атай худөо ажахы-жэ тэмдэглэхэөр. Нурал-эри эрхилэлгэдэ х-энэ сэрэгнын роль хатар-газар баһал эрхэ-залуу артист Сандаков Ю-дическэ нюурнуудта-хээр наадаа. Диржер Б-байна. Энэлһээ г-рлад Республикын иску-зоной ёоһэдтоо гэр-ты габьяата ажал ябуу-зуһалангай (дачын) ша Валерий Галсанов н-нуудай барилга хэхэ-стрые хүтэлбэрилбэ. ашаг олзо оруулха а-

Б. ОРБОДОЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: эрхилэдэнь хэрэ-лигтэй артистнуд В. Б-рай участогууд б-дин (хаан Гирей), Т. Б-ын зөөри болгогдожо-руева (Зарема) хатарна-ушартай, рия (Л. Протасова) хатарна-аринн гүрэнүүдэй э-тийка эсэгэтэсэ (артист-болон юридическэ н-Андреев). (та газарай участог-

С. БАЛДУЕВАЙ ф-ын зөөри болгогдожо-гүй.

«БУРЯАДХАН ИЗАГУУРАА МАНДУУЛАЯ!»

Һаяхан Улаан-Удын захиргаанай соёлой таһагай дэргэдэ байгуулагдаһан «Тоонто» гэжэ фольклорно ансамблиин артистнуд Загарайн аймагай Эрхирэг нютаг ошожо, концерт наада табиһан байна. Хоёр хубиһаа буридэһэн концертиэ программаа харагшадай урда дэлгэрэһэн коллективэй артистнуд «арадай» гэһэн нэрэсэ хамгаалха хүсэлтэйгоор баяр наадаяа эндэхи зоной анхаралда дурадхаба.

Концертын түрүүшын хубида «Буряадхан изагуурааа мандуулая!» гэһэн буряад арадай баяр наадан харуулагдажа, эрхирэгэйхидэй һонирхол татаа. Хорин 11 эсэгые маттан түүрээһэн урданай ёно заншалда зорюулагдаһан нэйруулга соо дуу андалдаан, сэсэ бүлиаалдаан, таабари таалсаан, дуун-таабари нэрьеэн, ёохор наадан харагшадай һонорто табиглаба. Бэе бэетэсэ нигта холбоотой номернууд халуунаар угтагдаа. Арадай дуушад Нима Базаров, Цымжит Мункуева, Цыдыр Юмжитов, Бутидма Ринчиндоржиева болон бусад һайшаагдаа. «Амарагай хошэг» гэжэ нааг дуран тухай үзэгата дууе ансамблиин дуушад Бадма Цыдыпов дуулаба. Магмаржавын «Насны намар», Жаргалсайханай «Дорны саган саран» гэһэн дуунуудые монгол дуушан Бадарчийн Эихтайван ехэ зохидоор гүйсэдхэжэ, шагнагшадай халуун альга ташалгада хүртэһэн байна. Ансамблиин уран һайханай хүтэлбэрилгэшэ Цыцилма Батурова монгол дуушантай хамта «Хүүхэдэй наадан» гэһэн монгол дуу шагнагшадта дурадхаба.

Гоё һайхан монгол хубсаһатай хатаршад Нажилма Цыбенова, Дарима Найданова гэгшэдэй гүйсэдхэһэн хатар ехэ гоё байгаа. Энэ үдэшэ үшөө буряад, хальмаг хатарнуд олоной үзэмжэдэ табигдаа. Фольклорно ансамбльда олоороо ябадаг залуушуул хэдэн дуунуудые дуулаа. Басагадай бүлэгэй гүйсэдхэһэн дуунуудай хүгжэм Агбан Борбоев дэмжэбэ. Һаяхан «Тоонто» ансамбльда ерэһэн В. Манзаров, Л. Дашиев гэгшэд түрүүшынгээ концерт дээрэ ороддожо дуулаа.

П. Дамирановай «Сэлмэг үдэшэ» гэһэн һайхан аялгатай дууе Наталия Дымбрылова бэлэглэбэ. Тиихэдэ гэр бүлынгөө ансамбльтай хамта «Пиналаа», «Хонишон Дулма», «Наадаарай» гэһэн дуунуудые гүйсэдхөө. П. Дамиранозай олондо мэдэжэ болоһон «Үлгы нютаг» гэжэ дууе Агбан Борбоев, Вечера Гармаева гитарта һайханаар хэнхинуулж, Балданшинэвэй «Эжы» гэһэн дуулаахан дууе энэ зал соо сонсоһан эмхынэртэ Цыдыр Юмжитов рюулһан байна. Хоорой дуу «Хүндагын дуугаар» концерт түр-

Концертын һүүлээ Эрхирэгэй-лой байшангай директор Дарима-доохна Дамчилон баярай үгэнүүд хэлэжэ, үшөө дахин ерэхыень ан-лиинхидые уриба. Улаань ветер-дай зүгһөө үгэ хэлэһэн уран-най худэлмэриин эдэбхитэн Н-Санжиевич Буянтуев үреэлэй-ниие «тоонтыхидто» күгөөд, шадаашье нигта холбоотой б-хүсөө. «Тоонто» ансамблиин-нирхолтой концерт наада, на-урданай ёно заншалнуудай-зугаатай найруулга харуулаа-тэрэ тэмдэглээд, эндэ сугларн-ной зүгһөө халуун баярые хү-Зүгоор «Тоонтымнай» концерт-дые сэгнэхэ үүргэтэй Улаан-соёлой таһагай тусхай жюриг-бүсгүйһөө болоожо) эндэ ерээгү-һэн ушар нэгэ бага голхоруу-бэшье «тоонтыхидой» баяр на-дэрөөр сэгнэһэн эрхирэгэйхид-луун альга ташалга артистнуд-хэ сэдьхэллэ хадуугдаа.

Б. ДОРЖИЕВ.

Спорт — Спорт

ТОБШОХОНООР...

ФУТБОЛ. Спортын энэ зүйлөөр Улаан-Удэ хотын үбэлэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн үргэлжэлһөөр. Табадахи тур болобо. «Мотор» болон «Импульс» команданууд тус тустаа 10 очкотой болоод, түрүү һуури эзэлжэ ябана. Энэ турта «Мотор» «Электромашина» командые 2:1 тоотойгоор шүүһэн байгаа. «Импульс» ЛВРЗ-гэй спортын клубай командатай наадахадаа, мүн лэ нимэ тоотойгоор илажа гараа. Шэлэй заводой «Стекольщик» командын футболистнуд транспортын «Локомотивые» 4:1 тоотойгоор шүүжэ, урагшаа дабшаба. Манай «Сэлэнгэ» команда конкурсһоо гадуур мүрысөөндэ хабаадахадаа, эдэбхитэй һайнаар паадана. Тиигэжэ энэ турта Улаан-Удын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй «Забайкалец» командатай уулзахадаа, 6:1 тоотойгоор булиба.

САНА. Буряадай багшанарай институтдай 4-дэхи курсын студент, спортын мастерта кандидат Андрей Полевик энэ жэлдэ хурдан солбон байһанаа харуулна. Һаяхан Ангарск хотодо үнгэргэгдэһэн Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоныи наадандa А. Полевик 15 километрэй зайе 44 минута 10 секунда соо гаралка, зоныи чемпион болобо. Хойто үдэрынь 20 километрэй зайда урилдахадаа, мүнгэн медаль хаагаймнай бэрхэ санаһан России Федерацийн түрүү һуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртөө.

ХОККЕЙ. Шайбатай хоккейгээр Республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн үргэлжэлһөөр. Транспортын «Локомотив» түрүүнынгээ очко алдаба Энэ команда хүүргын түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой «Металлист» командатай уулзахадаа, нүгөөдынгөө хамгаалалтые дабажа шадангүй, 3:3 тоотойгоор тэнцээ. Һүүлээрнь тэдэ ЛВРЗ-гэй спортын клубай футболистнуудтай наадахадаа, 6:1 тоотойгоор шүүжэ, мүрысөөнэй таблицада түрүү һуурида бэхилбэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

Хэзээ экран

«СТАНКИНО» КАНАЛ.
7.55 — Шэнэ һонин. 7.35 — Өөнэй гимнастика. 7.45 — Шоо. 10.05 — Фирмэ найдулна. 10.40 — Мультфильм. 11.40 — «Ал обманчива бы-т сестра». 11.05 — Ан амиг аймагта. 11.45 — «У Иска дней» — фильм. 13.00 — Энэ һонин. 13.20 — «Служанка» — фильм. 13.55 — Баримта фильм. 15.50 — Мультфильм. 16.00 — Шэнэ һонин. 16.25 — Телемикст. 17.10 — Блокнот. 17.15 — Мультфильм. 17.30 — Саһан хатанда айлшаар. 18.15 — Мультфильм. 18.45 — Технодром. 19.00 — Шэнэ һонин. 19.25 — «Все звезды приходят на помощь». 19.30 — Хүүгэдэй шидхэгдээгүй асуудалнууд тухай. 20.00 — «Возвращение в Эдем». 20.50 — Миниатюра. 21.00 — Телемүрдэлгэ. 21.40 — Амгалан нойрсогты, багашуул! 22.00 — Шэнэ һонин. 22.25 — «У истока дней» — фильм. 23.30 — Юлий Паничай авторска программа. 00.30 — И. Гайди. 01.00 — Шэнэ һонин. 01.25 — Һүнийн биатлон. 02.10 — «Приключение Шерлока Холмса и доктора Ватсона». 2-дохи сери. 03.10 — «Служанка» — фильм.

«РОССИ» КАНАЛ.
9.00 — Мэдээсэлнүүд. 9.25 — «Время деловых людей». 9.55 — «Ах, Александр Федорович» — видеофильм. 10.50 — Мультй-пульти. 11.00 — Сүлөөтэй сагтаа. 11.15 — «Лицом к лицу». 11.30 — «Устами младенца». 12.05 — Арт-обстрел. 13.05 — «Санта-Барбара». 121-дэхи сери. 13.55 — России аяншалгануудай бюро. 14.40 — Тарааншадай асуудал. 15.05 — «Вот казаки идут». 15.40 — Теннисээр Австралийн нээмэл чемпионат. 16.35 — Дохёо.

БУРЯАДАЙ ТВ.
16.50 — Дамжуулгануудай программа. 16.55 — Залуу наһан. 17.35 — Газарай худэлэлгэ тухай. 18.15 — Байгал. 18.30 — Сэрэгэй албатадай ваучер. 18.50 — Сталинградайхид.

«РОССИ» КАНАЛ.
19.55 — России Федерацийн Верховно Советдэй сесси дээрэ.

БУРЯАДАЙ ТВ.
20.25 — Буряадаар хэлэе. 20.30 — Байгал (буряадаар). 20.50 — Соносхолнууд.

«РОССИ» КАНАЛ
21.00—Мэдээсэлнүүд. 21.30 — России телевиденидэ Эн-бисгэй удэшэ. «Ядовитый плющ» — кинокомедия. 23.05 — Концерт. 00.05 — Бизнес ба политика. 01.00 — Мэдээсэлнүүд. 01.20 — Ало мүшэд хөөрэнэ. 01.30 — Криминальна мэдээсэлнүүд.

Редактор Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ И. Ж. (хэрэусалгата секретарь) НИМАЕВ П. Н. (ред. орлогшо), ОЧИРОВ С. Д. (ред. орлогшо), ТОКТОБОЕВ Э.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакцийн ажалша коллектив.

Манай адрес: 670000. Улаан-Удэ, Каландаришвилийн үбдэс, 23 «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакцийн телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54 редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, хариюсалгата секретарийн—2-50-52, секретариадай—2-66-76 таһагууд: соёлдүүдэй худэлмэриин ба нинтын эмхинүүдэй —2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа—2-64-36, (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олонитын худэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; коммерческэ—2-35-84; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающинуудай)—2-35-95, Манай корреспондент; Агинскда—3-45-94; Закаменскда —30-61.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Советдэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери— —2-23-67, вахта—2-56-62.

Газетэ жилдэ 260 дахин гарана. Хэблэлэй 2 хүүдэлэн хэмжээтэй. Газетын индекс 50901 (нэрэй 1-гэ). Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 02.30.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба олондо мэдээсэлгын министерствын республиканска типографида газетэ барлагдан хэблэгдэбэ. Директорэйнь телефон 2-40-45